

УПОВНОВАЖЕНИЙ Верховної Ради України з прав людини

21/8, вул. Інститутська,
Київ 01008, Україна

E-mail: omb@ombudsman.gov.ua
<http://www.ombudsman.gov.ua>

Тел.: (+380 44) 253 2203
Факс: (+380 44) 226 3427

№ 1-2995/15-107

« 15 » листопада 2015 р.

Конституційний Суд України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ

щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення статті 326 та частини першої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині, що передбачає виняток із загального правила набрання законної сили постановою судді після закінчення строку подання апеляційної скарги для постанов про застосування стягнення, передбаченого статтею 32 вказаного Кодексу

1. Згідно зі статтею 32 Кодексу України про адміністративні правопорушення (*Відомості ВРУ РСР від 1984 року, додаток до № 51, ст. 1122*) із змінами, внесеними згідно із Законом № 2342-III від 05.04.2001 (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 27, ст.132*) (далі – КУПАП) за окремі види адміністративних правопорушень може встановлюватись стягнення у вигляді адміністративного арешту на строк до п'ятнадцяти діб.

Відповідно до статті 326 КУПАП (*Відомості ВРУ РСР від 1984 року, додаток до № 51, ст. 1122*) із змінами, внесеними згідно із Законом № 2342-III від 05.04.2001 (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 27, ст.132*) постанова районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про застосування адміністративного арешту виконується **негайно після її винесення.**

Відповідно до частини другої статті 287 КУпАП (*Відомості ВРУ РСР від 1984 року, додаток до № 51, ст. 1122*) із змінами, внесеними згідно із Законами № 2342-III від 05.04.2001 (*Відомості ВРУ (ВВР), 2001, № 27, ст.132*), № 586-VI від 24.09.2008 (*Відомості ВРУ (ВВР), 2009, № 10-11, ст.137*), № 5288-VI від 18.09.2012 (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 37, ст. 490*), № 1697-VII від 14.10.2014 (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2015, № 2-3, ст. 12*) постанова районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про накладення адміністративного стягнення може бути оскаржена в порядку, визначеному цим Кодексом.

Згідно статті 294 КУпАП (*Відомості ВРУ РСР від 1984 року, додаток до № 51, ст. 1122*); в редакції Закону № 586-VI від 24.09.2008 (*Відомості ВРУ, 2009, N 10-11, ст.137*); із змінами, внесеними згідно із Законами № 2453-VI від 07.07.2010 (*Відомості ВРУ, 2010, № 41-42, № 43, № 44-45, ст.529*), №5288-VI від 18.09.2012 (*Відомості ВРУ, 2013, № 37, ст.490*), № 1697-VII від 14.10.2014 (*Відомості ВРУ, 2015, № 2-3, ст. 12*) постанова судді у справах про адміністративне правопорушення **набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, за винятком постанов про застосування стягнення, передбаченого статтею 32 цього Кодексу**, а також постанов, прийнятих за результатами розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 185-3 цього Кодексу.

Постанова судді у справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржена особою, яку притягнуто до адміністративної відповідальності, її законним представником, захисником, потерпілим, його представником протягом десяти днів з дня винесення постанови.

Апеляційний перегляд здійснюється суддею апеляційного суду **протягом двадцяти днів з дня надходження справи до суду**.

Постанова апеляційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною й оскарженню не підлягає.

Відповідно до частини другої статті 296 КУпАП (*Відомості ВРУ РСР від 1984 року, додаток до № 51, ст. 1122*) із змінами, внесеними згідно із Законом № 2342-III від 05.04.2001 (*Відомості ВРУ, 2001, № 27, ст.132*) відшкодування шкоди, заподіяної громадянину незаконним накладенням адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту або виправних робіт, провадиться в порядку, встановленому законом.

Таким чином, постанова суду про застосування адміністративного арешту щодо особи **підлягає негайному виконанню після її винесення і одразу набирає законної сили**, навіть у разі її оскарження в апеляційному порядку.

2. Відповідно до практики Євроспейського суду з прав людини термін "кримінальне правопорушення", що міститься у статті 2 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, має автономне значення і охоплює суворі за своїми наслідками види адміністративних стягнень, до яких належать адміністративний арешт та значні адміністративні штрафи (пункти 82, 83 рішення у справі "Енгель та інші проти Нідерландів"

від 8 червня 1976 року, пункт 55 рішення у справі "Гурелка проти України" від 6 вересня 2005 року, пункт 38 рішення у справі "Менаріні проти Італії" від 27 вересня 2011 року) (абзац одинадцятий підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 08 квітня 2015 року № 3-рп/2015).

Питання можливості оскарження рішення суду про накладання адміністративного арешту і виконання рішення апеляційного суду у разі скасування такого рішення суду першої інстанції розглядались в рішенні Європейського суду з прав людини від 30.10.2014 року по справі «Швидка проти України» (заява № 17888/12).

Так, Європейський суд з прав людини розглядав, зокрема, скаргу заявниці за статтею 2 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), якою передбачається таке:

«1. Кожен, кого суд визнав винним у вчиненні кримінального правопорушення, має право на перегляд судом вищої інстанції факту визнання його винним або винесеного йому вироку. Здійснення цього права, включаючи підстави, на яких воно може бути здійснене, регулюється законом.

2. Із цього права можуть поширюватися винятки для передбачених законом незначних правопорушень або коли відповідну особу судив у першій інстанції найвищий суд, або коли її було визнано винною і засуджено після оскарження виправдувального вироку.»

Згідно практики Європейського суду з прав людини вищевказані положення здебільшого регулюють інституційні питання, такі як доступ до апеляційного суду або обсяг перегляду в апеляційному порядку (див., наприклад, ухвалу щодо прийнятності від 18 січня 2000 року у справі «Пешті та Фродль проти Австрії» (Pesti and Frodl v. Austria), заяви № 27618/95 та № 27619/95) (пункт 49 рішення по справі «Швидка проти України»).

Ці положення спрямовані на забезпечення можливості виправити будь-які недоліки, допущені на стадіях судового розгляду або винесення вироку, якщо такі призвели до визнання особи винною (див. ухвалу щодо прийнятності від 17 листопада 2009 року у справі «Рибка проти України» (Rybka v. Ukraine), заява № 10544/03). Дійсно, виникне питання за Конвенцією, якщо суд **апеляційної інстанції буде позбавлений ефективної ролі щодо перегляду судового процесу** (див., mutatis mutandis, ухвалу щодо прийнятності від 22 жовтня 2002 року у справі «Гьюїтсон проти Сполученого Королівства» (Hewitson v. the United Kingdom), заява № 50015/99) (пункт 51 рішення по справі «Швидка проти України»).

У пунктах 53, 54 та 55 рішення по справі «Швидка проти України» Європейський суд з прав людини вказав, що апеляційна скарга заявниці на постанову від 30 серпня 2011 року про накладання адміністративного арешту, подана того ж дня, не зупиняла виконання судового рішення, а накладене стягнення було застосовано негайно. Це мало місце відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення, яким передбачено негайне

виконання постанови у разі, якщо вона стосується обмеження свободи. Якщо б покарання було іншим, рішення суду першої інстанції набрало б законної сили лише за відсутності апеляційної скарги упродовж встановленого законодавством строку або якщо б апеляційний суд залишив його без змін. Проте у цій справі перегляд судом апеляційної інстанції відбувся після того, як заявниця відбула у повному обсязі призначене судом першої інстанції покарання. Суд вважає незрозумілим, як такий перегляд на цій стадії міг ефективно виправити недоліки рішення суду нижчої інстанції.

Європейський суд з прав людини не оминув увагою той факт, що якби апеляційний суд скасував постанову суду першої інстанції, то заявниця могла вимагати на цій підставі виплати їй відшкодування як матеріальної, так і моральної шкоди. Проте такий ретроспективний та виключно компенсаторний засіб юридичного захисту не можна вважати заміною права на перегляд, закріпленого у статті 2 Протоколу № 7. Інше рішення суперечитиме усталеному принципіві практики Суду, згідно з яким Конвенція покликана гарантувати не теоретичні або ілюзорні права, а права, які є ефективними на практиці (див., *mutatis mutandis*, вищезазначене рішення у справі «Ейрі проти Ірландії» (*Airey v. Ireland*), п. 24, та рішення у справі «Гарсія Манібардо проти Іспанії» (*Garcia Manibardo v. Spain*), заява № 38695/97, п. 43, ECHR 2000-II).

З огляду на вищевказане Європейський суд з прав людини констатував, що у цій справі було порушення статті 2 Протоколу № 7 до Конвенції.

Таким чином, оскільки стягнення у вигляді адміністративного арешту виконується негайно, а подання апеляційної скарги не зупиняє виконання рішення суду першої інстанції, апеляційне оскарження відповідної постанови не забезпечує право на перегляд, гарантоване статтею 2 Протоколу № 7 до Конвенції.

3. Враховуючи викладену позицію у вищевказаних рішеннях Європейського суду з прав людини, національні суди не допускають до негайного виконання свої постанови про накладення адміністративних арештів до закінчення строків на їх апеляційне оскарження (див., наприклад, постанову Межівського районного суду Дніпропетровської області від 19.05.2015 року по справі 181/366/15-п).

Таким чином, національні суди відповідно до статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» застосовують при розгляді таких справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї та практику Європейського суду з прав людини як джерело права, оскільки застосування оскаржуваних положень КУпАП призведе до порушення статті 2 Протоколу № 7 до Конвенції.

4. Відповідно до пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України одна з основних засад судочинства – забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом.

Відповідно до частин першої та другої статті 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

У Рішенні від 11 грудня 2007 року № 11-рп/2007 Конституційний Суд України зазначив: «Реалізацією права особи на судовий захист є можливість оскарження судових рішень у судах апеляційної та касаційної інстанцій. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядку **гарантує відновлення порушених прав і охоронюваних законом інтересів людини і громадянина**» (абзац третій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини).

Конституційний Суд України вважає, що право на судовий захист включає в себе, зокрема, можливість оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку, що є однією з конституційних гарантій реалізації інших прав і свобод, захисту їх від порушень і протиправних посягань, **в тому числі від помилкових і неправосудних судових рішень** (абзац дев'ятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 08 квітня 2015 року № 3-рп/2015).

Верховна Рада України, визначаючи законом судоустрій та судочинство, повинна встановлювати такий обсяг права учасників судового провадження на інстанційне оскарження рішення місцевого суду, який би **забезпечував ефективний судовий захист** (абзац перший підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 08 квітня 2015 року № 3-рп/2015).

Вимога ефективності апеляційного оскарження також слідує з принципу верховенства права, оскільки відсутність цієї ознаки призводить до ілюзорності права на оскарження і має наслідком підрив ефективності права на судовий захист в цілому.

5. Враховуючи висновки Європейського суду з прав людини у справі *«Швидка проти України»*, вищевказані позиції Конституційного Суду України, вбачається, що положення статті 326 та положення частини першої статті 294 КУпАП в частині, що передбачає виняток із загального правила набрання законної сили постановою судді після закінчення строку подання апеляційної скарги для постанов про застосування стягнення, передбаченого статтею 32 КУпАП, призводять до неефективності апеляційного оскарження таких рішень. Таке оскарження не гарантує ефективне відновлення

порушених прав і охоронюваних законом інтересів людини, в тому числі від помилкових і неправосудних рішень судів першої інстанції.

З огляду на вищевказане положення статті 326 та частини першої статті 294 КУпАП в частині, що передбачає виняток із загального правила набрання законної сили постановою судді після закінчення строку подання апеляційної скарги для постанов про застосування стягнення, передбаченого статтею 32 КУпАП, не можуть вважатись такими, що відповідають вимогам частини першої статті 55, пункту 8 частини третьої статті 129 та частини першої статті 8 Конституції України у їх зв'язку.

6. Керуючись статтями 101 і 147, абзацом другим п. 1 частини першої статті 150 Конституції України (*Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, стаття 141*), п. 1 статті 13, статтями 39 і 82 Закону України "Про Конституційний Суд України" (*Відомості Верховної Ради України, 1996, № 49, ст.272*), п. 3 частини першої статті 13 та статтею 15 Закону України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини" (*Відомості Верховної Ради України, 1998, N 20, ст.99*),

ПРОШУ:

Визнати положення статті 326 та частини першої статті 294 КУпАП в частині, що передбачає виняток із загального правила набрання законної сили постановою судді після закінчення строку подання апеляційної скарги для постанов про застосування стягнення, передбаченого статтею 32 КУпАП, такими, що не відповідають положенням частини першої статті 55, пункту 8 частини третьої статті 129 та частини першої статті 8 Конституції України у їх взаємозв'язку.

У конституційному провадженні за цим поданням братиму участь особисто, а також братиме участь Кушнір Ірина Володимирівна – представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Додатки:

1. Конституція України (витяг).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяг).
3. Протокол № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (витяг).
4. Рішення Конституційного Суду України від 11 грудня 2007 року № 11-рп/2007 (витяг).

5. Рішення Конституційного Суду України від 08 квітня 2015 року № 3-рп/2015 (витяг).
6. Рішення Європейського суду з прав людини від 30.10.2014 року у справі «Швидка проти України», заява № 17888/12, <http://hudoc.echr.coe.int> (витяг).
7. Постанова Межівського районного суду Дніпропетровської області від 19.05.2015 року по справі 181/366/15-п.

В.В. Лутковська